

Мачушник О.Л.

асистент кафедри загальної, вікової та педагогічної психології

Житомирського державного університету імені Івана Франка

м. Житомир, Україна

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Бажання та вміння самостійно здобувати знання робить професіоналів більш конкурентно спроможними на ринку праці та надає їм можливість надавати своїм клієнтам дещо якісніші послуги. Тому вагоме значення у підготовці фахівців належить, зокрема, формуванню та розвитку їх пізнавальної активності через необхідність забезпечення постійного поповнення новою інформацією. Пізнавальну активність вивчали вчені-педагоги та психологи Д. Богоявленська, Л. Божович, Л. Виготський, П. Гальперін, Л. Головань, В. Давидов, О. Запорожець, М. Ігнатенко, Г. Костюк, В. Котирло, Р. Лемберг, О. Леонтьєв, Л. Лісіна, В. Лозова, О. Матюшкін, М. Махмутов, Н. Менчинська, В. Моляко, Н. Половникова, С. Рубінштейн, Н. Тализіна, О. Чебикін, Т. Шамова, М. Шкіль, І. Якиманська та інші, досліджуючи її структуру, види [3, с. 5-17], взаємозв'язки із окремими особистісними особливостями [2, с. 18-35] та певними видами діяльності [1, с. 50-60].

Завданням даної роботи є дослідження рівня пізнавальної активності студентів-майбутніх психологів та віднаходження шляхів її розвитку. Дослідження проводилось серед студентів-психологів Національного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова, Житомирського інституту Міжрегіональної академії управління персоналом та Житомирського державного університету імені Івана Франка. У констатувальній його частині взяли участь 300 студентів перших - п'ятих курсів. Для визначення рівня їх пізнавальної активності було використано ряд діагностичних методів (тестування, опитування, анкетування, метод аналізу продуктів діяльності та інші).

Зокрема, визначаючи, яким завданням надають перевагу студенти на

практичних заняттях, ми виявили, що найчастіше психологи обирають наступні види робіт:

- 1) проведення дослідження за допомогою тестових завдань – 20,1 % від усієї кількості виборів;
- 2) підготовка повідомлення-доповнення – 13,9 %;
- 3) віднаходження цікавих фактів – 12 %;
- 4) написання реферату – 11,7 %;
- 5) виступ із підготовленим питанням – 10,8 %;
- 6) розробка системи вправ для практичної допомоги клієнтові з певного питання – 8,7 %;
- 7) розробка методики спостереження за певним психічним явищем, яка дала б матеріал для певних рекомендацій клієнтові, – 8,5 %;
- 8) розробка варіантів завдань для контрольної роботи з вивченої теми – 7,3 %;
- 9) письмова відповідь на питання – 7 % від усіх виборів.

Додатково ми перевірили, чи існують відмінності у виборі завдань студентами різних курсів. Між студентами перших – п'ятих курсів найчастіше зустрічаються відмінності у виборі завдань на віднаходження цікавих фактів (4 рази), у підготовці повідомлення-доповнення та виступі із підготовленим питанням (по 3 рази), розробці варіантів завдань для контрольної роботи (2 рази), проведенні тестів та написанні реферату (по 1 разу).

Студенти перших курсів, на відміну від студентів других курсів, більш зацікавлені у виконанні тестів ($t = 3,096$, $p < 0,01$); ніж студенти третіх курсів – у віднаходженні цікавого матеріалу ($t = 2,386$, $p < 0,05$), та на відміну від них менш схильні до простого відтворення вивченого вдома питання ($t = -2,293$, $p < 0,05$). Найбільше (по чотирьом позиціям) відрізняються студенти перших курсів від своїх колег із четвертих курсів, причому спостережені відмінності мають від'ємний знак. Отже, студенти перших курсів, на відміну від студентів четвертих курсів, меншою мірою схильні писати реферати ($t = -2,938$, $p < 0,01$), розробляти варіанти для контрольних робіт ($t = -2,486$, $p < 0,05$), не

прагнуть до підготовки повідомлення-доповнення ($t = -3,172$, $p < 0,01$) та виступів із підготовленим питанням ($t = -2,377$, $p < 0,05$). Стосовно студентів випускного курсу, то між ними і студентами першого курсу є розбіжності у ставленні до розробки варіантів контрольних робіт та виступів із підготовленим питанням на рівні значущості 5 %: До цих видів робіт першокурсники ставляться дещо негативно ($t = -2,62$, та $t = -2,435$ відповідно).

Студенти другого курсу, крім вищевказаних, мають розбіжності у ставленні до завдань лише із студентами четвертого курсу. І до віднаходження цікавих фактів ($t = -3,068$, $p < 0,01$), і до підготовки повідомлення-доповнення ($t = -2,842$, $p < 0,01$) студенти четвертого курсу ставляться більш позитивно, ніж студенти третього курсу. Зі студентами третього та п'ятого курсів у них відмінностей не спостерігалось.

Студенти третього курсу, крім вищезазначених, мають відмінності у виборі завдань ще із студентами четвертого курсу. Виконання тестів більше подобається третьокурсникам ($t = 2,155$, $p < 0,05$). А ось до підбору цікавих фактів ($t = -2,328$, $p < 0,05$) та підготовки повідомлення-доповнення ($t = -2,725$, $p < 0,01$) студенти четвертого курсу ставляться більш прихильно, ніж третьокурсники. Зі студентами п'ятого курсу у третьокурсників відмінностей не спостерігалось. У студентів четвертого курсу, крім попередньо вказаних, інших розбіжностей не виявлено.

Спостережені нами відмінності показують, що від курсу до курсу ми не побачили зростання пізнавальної активності та прагнення студентів виконувати ускладнені завдання, які вимагають від них активності, творчого, неординарного та нешаблонного підходів. Навпаки, студенти прагнуть до виконання знайомих та необтяжливих завдань, що не вимагають багато часу. У підборі варіантів завдань для вибору студентам спеціально були запропоновані і такі види, з якими вони не часто зустрічаються на практичних та лабораторних заняттях. Проте саме ці завдання, що не надто зацікавили студентів, дають простір для розвитку активності та пізнання.

Аналіз отриманих результатів дав нам змогу розділити студентів на

декілька груп: студенти із високим, середнім та низьким рівнем пізнавальної активності. В рамках формувальної частини дослідження ми розробили „Програму розвитку пізнавальної активності майбутніх психологів”. Було сформовано експериментальну та контрольну групи досліджуваних. Кожне заняття включало: виконання письмових завдань, обмін досвідом, конструювання, програвання, аналіз та обговорення реальних ситуацій, вилучених із психолого-педагогічної практики, вправи із самоаналізу та домашнє завдання. Реалізація даної програми дозволила в цілому розв’язати завдання розвитку пізнавальної активності студентів-психологів. Так, повторно визначаючи цікаві для студентів завдання, ми виявили, що до найцікавіших студенти експериментальної групи віднесли: проведення дослідження за допомогою тестових завдань, розробку системи вправ, розробку методики спостереження за певним психічним явищем та розробку варіантів завдань для контрольної роботи. У досліджуваних контрольної групи суттєвих відмінностей з попередніми результатами нами виявлено не було.

Отримане нами у контрольному дослідженні підвищення кількісних та якісних показників дозволило говорити про дієвість запропонованої нами програми та можливість її використання задля розвитку пізнавальної активності студентів.

Література:

1. Котырло В. К., Дуткевич Т. В. Роль совместной деятельности в формировании познавательной активности дошкольников / В. К. Котырло, Т. В. Дуткевич // Вопросы психологии. – № 2. – 1991. – С. 50-60.
2. Лисина М. И. Развитие познавательной активности детей в ходе общения со взрослыми и сверстниками / М. И. Лисина // Вопросы психологии. – 1982. – № 4. – С. 18-35.
3. Матюшкин А. М. Психологическая структура, динамика и развитие познавательной активности / А. М. Матюшкин // Вопросы психологии. – 1982. – № 4. – С. 5-17.